

Szőke Anna

Népszokások az óvodában

Május – Pünkösd hava

(A szerző *Elszaladt a kemence* című könyve alapján)

TARTALOM

Májusi napokhoz fűződő hiedelmek és szokások / 3
Május 1. – Ősi tavaszünnep / 3
Május 4. – Flórián napja / 3
Május 12., 13., 14. – Fagyosszentek: Pongrác, Szervác és Bonifác / 3
Május 16. – Nepomuki Szent János napja / 3
Május 25. – Orbán napja / 3
Májusi jellegzetességek / 4
Tevékenységi formák és lehetőségek májusban / 4
A hónap eseménye: pünkösddőlés / 5
A hónap tevékenysége: nemezelés / 7
A hónap meséi / 7
Irodalom / 7

Májusi napokhoz fűződő hiedelmek és szokások

Május 1. – Ősi tavaszünnepe

A májusfa, májfa a természet újjászületésének jelképe. Magyar vidékeken május hajnalán állították, néhol pünkösdre virradóra. A májusfa-állítás körüli szokásanyag változó, bár legtöbbször a Jakab-naphoz fűződik. Innen az elnevezés: Jakab-fa.

Az ünnep eredete: Midőn Szent Jakab és Szent Fülöp téríteni jártak, velük tartott egy Valburga nevű szűz hajadon. A lányt e cselekedetért megszólták, elítélően nyilatkoztak róla. Hogy elűzze a gúnyolókat, vándorbotját a földbe szúrta, előtte letérdepelt és imádkozott. Egy-két óra múlva a szeme láttára a bot kizöldült. Ettől kezdve a nőtlen férfiak zöld ágat visznek a hajadon, jó magaviseletű lányoknak.

Május 1-e a virágzás ünnepe, ilyenkor zöld ággal díszítik a házakat.

Május 4. – Flórián napja

Szent Flórián a tűzoltók védőszentje. Ezen a napon nem raktak tüzet, nem sütöttek kenyeret. Egyes vidékeken ősi módon gyújtottak tüzet.

Május 12., 13., 14. – Fagyosszentek: Pongrác, Szervác és Bonifác

Évszázados tapasztalat szerint a meleg időjárást hirtelen hideg váltja fel. Sokszor mindent megsemmisítő fagyot hoznak. A gyümölcsösökben füstölnek, hogy ne fagyjon el a virág, a gyümölcs, ne érje kár az évi termést.

Május 16. – Nepomuki Szent János napja

Nepomuki Szent Jánost a hajósok, a vízimolnárok és a hídvárosok védőszentjeként tisztelik. ezen a napon vízi körmeneteket rendeztek csónakokkal, dereglyével, melyeket zöld ágakkal, templomi zászlókkal, fáklyával, gyertyával díszítettek.

Május 25. – Orbán napja

Szent orbán az utolsó fagyosszent. A szőlőskertek pártfogója, akinek, ha fagyos idő járta, a szobrát besározták, szép időben viszont felvirágozva hordozták végig a szőlőskerteken.

Ilyenkor kezdődik a méhek kirajzása: „*Orbán ereszti a bogarait*”.

Májusi jellegzetességek

- A kertekben és az erdőszélen virágzik a gyöngyvirág. Gyorsan szaporodik, ezért vadon is gyakran megtalálható;
- a levegőben az akáca virágának és a méznek az illatát érezzük;
- virágba borultak a gyümölcsfák, a bokrok;
- változó madárhangokra figyelhetünk fel;
- zümmögnek a méhek;
- költenek a fecskék (füstifecske, molnárfecske, partifecske);
- fagyosszentek napja – megfigyeléseket végzünk: valóban fagyos-e a fagyosszentek napja?
- május végére kinyílik az orgona (fürtös virágú), a jácint (szintén fürtös virágú), a tubarózsa, a hólabda és a pünkösdi rózsa;
- úton-útfélén mezei virágok nyílnak;
- májusban kirajzanak a cserebogarak.

Mondóka:

Cserebogár, mikor lesz nyár?

Pünkösdi táján, vasárnapján,

Mikor a fák virágoznak,

Vénasszonyok tollászkodnak.

Tevékenységi formák és lehetőségek májusban

– Az óvoda udvarán állítsunk májuszfát, álljuk körbe, meséljük el, hogy régen a lányoknak a kapujukba állítottak májuszfát, táncoljuk körbe a fát.

A májusfa törzsét rendszerint megtisztították a gallyaktól, csak a hegyén hagyták meg a lombját, és azt díszítették szalagokkal, borosüvegekkel.

- Kiránduljunk az erdőbe;
- látogassunk el a tűzoltók otthonába. Kérjük meg a tűzoltókat, mutassák be, és beszéljenek a munkájáról.

– Készítsünk virágbábukat, és azok kifejező mozgásával mutassuk be, hogyan lehet érzelmeket megjeleníteni. Próbáljuk ki a tanult dalokat, verseket előadni virágbábuk segítségével. A gyermek maga válassza meg, hogy melyik virág szeretne lenni, mi annak a virágnak a jellemzője, például: szerény, büszke stb. A gyermek találja ki, hogy milyen hangon szólaltatja meg a virágot.

– Kamilla gyűjtése közben elmondhatjuk, hogy ez az egyik legfontosabb gyógynövényünk. Beszéljünk arról, hogy miért használtak régen több természetes alapanyagú gyógyszert, mint ma. Természetgyógyászati szakkönyvekből ismerjük fel gyógynövényeinket. Gyűjtsük be őket, és tanítsuk meg, hogyan kell télire tárolni a teának valót.

– Tavaszi nagytakarítás. Figyeljük meg, mit tesznek ilyen alkalmakkor az emberek. lefestik az ablakokat, megjavítják, átfestik a kapukat, kimeszelik a szobákat stb. Ha van a közelünkben régi, vert falú ház, nézzük meg. Beszéljünk a régi életmódról. A gazda meséljen a tapasztalatairól és a tavasszal a házon végzett munkákról: tapasztás, meszelés.

– Beszéljünk arról, hogy melyik virágzó gyümölcsfa a legszebb. Pattogatott kukorica segítségével a teremben mi is megeleveníthetjük a virágzó fát.

– Pünkösd napján kitáncoljuk a fát. Kidöntése után mulatunk.

– Május első vasárnapján szoktuk ünnepelni az **anyák napját**. Ez a szokás nem régi, és nem része a néphagyománynak, mégis említést kell tennünk róla. Mellőzzük a forgatókönyv szerinti bemutatókat, ahol a gyermeket előre, heteken át dresszírozzuk egy-egy vers, monológ betanításával. Igen hatékony lehet a szülők bevonása közös szereplések, sportprogramok, színházlátogatás, kiállítások szervezésébe. Az együttműködés milyensége attól függ, sikerül-e az óvónőnek megnyerni a szülők bizalmát. Ha kialakul az együttműködés egy bizonyos formája, a gyermekek biztosabban mozognak a felnőttek (idegenek) körében, magukévá téve a társas viselkedés normáit. Az elhangzó mondókákat, énekes-táncos játékokat közösen válogassuk össze a szülőkkel. Ők is hozzanak tarsolyukból, gyűjtsenek a nagyszülőktől.

– Májusban már jó az idő, lehetőséget ad arra, hogy minél több időt töltsünk a szabadban. Keressük fel a mesterembereket, kisiparosokat. Ez az óvónőtől komoly körültekintést igényel, hisz előzőleg meg kell tudnia, van-e még ilyen személy a faluban, hol lakik, fogadja-e az óvodásokat? Azután a csoportot fel kell készíteni a látogatásra. Ajánlatos felkeresni a kosárkötőt, a szövömestert, a paprikadarálóst, a cipészt, a képkerevezőt, a fafaragót, a szabót, a varrónőt, az asztalost és a szücsöt.

A hónap eseménye: pünkösödölés

A húsvét szombatját követő ötvenedik napon ünneplik a pünkösdöt. Mivel a húsvéthoz kötött, ez is mozgó ünnep, május 10-e és június 13-a közé esik. A legrégebbi időben a pünkösd az aratás ünnepe volt, az ember megköszönte a földanya gondoskodását. A magyar pünkösdi szokások a keresztény ünnephez kapcsolódnak.

A tavaszi ünnepek verseiben és dalaiban legtöbbször a zöld ág motívuma jelenik meg, melyet a tavasz általános jelképeként fognak fel. Zöld ágat behozni annyit jelent, mint a tavaszt behozni. A tavasz teljes kivirágzását az emberek ősidők óta megünnepelték.

Pünkösdkor különféle magyarázatokkal a házakra, a kerítésekre és az istállókra zöld ágat tűznek. Mifelénk, délvidéken pünkösdi reggelére a házakat bodzaággal és pünkösdi rózsával díszítették. A hiedelem szerint, ha ezt nem teszik, belecsap a villám a házba.

Közmondások:

A májusi eső aranyat ér.

Száraz május, száraz esztendő.

Dal:

Bújj, bújj, zöld ág

A pünkösdhöz különféle rítusok fűződnek. Hozassunk otthonról régi fényképeket, hátha akad még valahol a pünkösdjárókról is kép. A pünkösdi harmatnak pünkösdváraszoló erőt tulajdonítottak.

Zenehallgatásra ajánlot: Kodály Pünkösdlő című kórusműve.

Az ünnephez énekes-táncos, dramatikus népi gyermekjátékok is kapcsolódnak. Ilyen szokás a pünkösdi királynéjárás vagy a pünkösdi köszöntés. A pünkösdi királynéjárást öt kislány játssza. Szövege részben kötött, részben szabadon választott.

Dalok:

Az árgyélus kismadár

Két szál pünkösdrózsa,

Meghozta az Isten piros pünkösdi napját,

Mimimama, mi van ma,

Járjunk táncot ripegő, ropogót

Gyere, be rózsám, gyere be...

A pünkösdi királyválasztást versenyjátékok jellemzik. Ha lehetséges, kint a szabadban ünnepeljük. A versenyjátékban csak a fiúk vesznek részt.

A hónap tevékenysége: nemezelés

Nemezelésre a nyári hónapok a legalkalmasabbak, hiszen sok pancsolással járó munka, vízigényes folyamat. Az óvónő a szülők közreműködésével biztosíthatja a kártolt gyapjút. A nemezelésről kérjük ki szakember véleményét, illetve kérjük a segítségét.

A hónap meséi

(lásd az irodalom rovatban)

A deszkavári királyfi

Az égig érő fa

Nap, Hold, Szél

A rózsát nevető királykisasszony

Az öreg halász és a nagyravágyó felesége

Irodalom

Barsi Ernő: *Népi hagyományaink iskolai és amatőr színpadon*. Hazánk Könyvkiadó, Győr, 1995.

Dömötör Tekla: *Néprajz mindenkinek*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.

Dr. Burány Béla: *Nádsípot fújtam*. Forum, Újvidék, 1987.

Ének-zene az óvodában (segédkönyv). Budapest, 1964.

Falvay Károly: *Huszonhét magyar népi játék*. 1995.

Falvay Károly: *Ritmikus mozgás, énekes játék*. é. n.

Forrai Katalin: *Ének a bölcsőben*. Budapest, 1994.

Forrai Katalin: *Ének az óvodában*. Budapest, 1974.

Kodály Zoltán: *Kis emberek dalai*. Zeneműkiadó, Budapest, 1962.

Lázár Katalin: *Gyertek, gyertek játszani*. I-IV. Budapest, 2002.

Papp Kornélia: *Szájról szájra*. I-II. Győr, 2006.

Raffai Judit: *A mesélő ember*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

Szedem szép virágom. Kriterion, Bukarest, 1972.

Szedlacsek Katalin: *Kerekecske, gombocska*. Corvinus Könyvek.

Szóke Anna (szerk.): *Ne csak taníts, örökíts!* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2005.

Szóke Anna: *Elszaladt a kemence*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2000.

Tátrai Zsuzsa – Karácsony Molnár Erika: *Jeles napok, ünnepi szokások*. Budapest, 1997.